

تأثیر حرارت بر کمانش پیچشی نanolوله کربنی دو جداره تحت بستر الاستیک، نوع پاسترناک

علی قربانپور آرانی^{۱*}، محمد شریف زارعی^۲، مهدی محمدی مهر^۳

* نویسنده مسئول: aghorban@kashanu.ac.ir

واژه‌های کلیدی

نانولوله کربنی دوجداره، کمانش حرارتی،
مهندیک محیط‌های پیوسته غیرموضعی،
محیط الاستیک، مدل پاسترناک.

چکیده

در این مقاله اثر حرارت روی کمانش پیچشی نanolوله کربنی دوجداره بر بستر الاستیک از نوع پاسترناک بررسی شده است. همچنین بر اساس مدل مکانیک پیوسته غیرموضعی، معادلات حاکم بر کمانش برای یک پوسته استوانه‌ای به دست آمده، سپس این معادلات به یک نانولوله دوجداره تعمیم داده شده‌اند. در این تحقیق علاوه بر حرارت و محیط الاستیک، اثر مقیاس کوچک طول و نیروهای واندروالسی نیز در نظر گرفته شده‌اند. همچنین برای شبیه‌سازی برهمکنش بین ماتریس پلیمری (محیط الاستیک) و جداره بیرونی نanolوله از مدل پاسترناک استفاده شده است. نتایج عددی این تحلیل نشان می‌دهند که باز بحرانی کمانش در مودهای میانی اتفاق می‌افتد. علاوه بر این نتایج مؤید آن است پاسترناک نسبت به مدل وینکلر دیرتر اتفاق می‌افتد. هنگامی که محیط الاستیک بسیار صلب است، باز کمانش برای هر دو مدل وینکلر و پاسترناک مستقل از مقدار این دو مدل است. همچنین مشاهده می‌شود که باز کمانش با افزایش تغییرات دمایی کاهش می‌یابد.

۱- دانشیار، دانشکده مهندسی، دانشگاه کاشان.

۲- دانشجوی دکتری، دانشکده مهندسی، دانشگاه کاشان.

۳- استادیار، دانشکده مهندسی، دانشگاه کاشان.

۱- مقدمه

تغییر دما سبب افزایش یا کاهش طول باند $C-C$ شده و باعث ایجاد نیروهای محوری و محیطی در نانولوله کربنی می‌گردد که این عامل می‌تواند در ایجاد کمانش نانولوله کربنی مؤثر باشد، بنابراین تحلیل حرارتی نانولوله کربنی از اهمیت بسزایی برخوردار است. مورمو و پرادهان [۹] اثر حرارت بر پایداری نانولوله تک‌جداره را با استفاده از مدل تیر اویلر-برنولی به دست آورده‌اند. آنها با به کارگیری مدل وینکلر و نیز تئوری الاستیسیته غیرموضعی ارینگن، کمانش نانولوله تک‌جداره را در دماهای بالا بررسی کرده‌اند. شنگجی و کایزین [۱۰] با استفاده از مدل پوسته استوانه‌ای و نیز با به کارگیری تئوری مکانیک پیوسته کمانش پیچشی یک نانولوله کربنی دو جداره را مورد بررسی قرار دادند آنها در تحلیل‌شان اثر محیط الاستیک را توسط مدل وینکلر شبیه‌سازی کردند و نشان دادند که با سخت تر شدن محیط الاستیک بار کمانش بحرانی نیز افزایش می‌یابد.

مطالعه رفتار کمانش نانولوله کربنی دو جداره در محیط الاستیک از نوع وینکلر توسط محققان زیادی انجام گرفته است، اما تحلیل کمانش پیچشی نانولوله کربنی دو جداره در محیط الاستیک از نوع پاسترناک تحت بارهای حرارتی و با استفاده از تئوری الاستیک غیر موضعی پوسته استوانه‌ای در میان مقالات منتشر شده به ندرت دیده می‌شود. تحلیل حاضر با مورد توجه قراردادن پارامترهای ذکر شده، کمانش پیچشی نانولوله دو جداره را برای تغییر دماهای بالا بر بستر الاستیک مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲- مدل پوسته استوانه‌ای الاستیک غیرموضعی

معادلات ساختاری تنش غیر موضعی ارینگن در نقطه x به شکل زیر است [۱۱]:

$$\sigma_{ij} = \int_v \alpha(|x'-x|) H_{ij}(x') dv' (x') \quad (1)$$

$$H_{ij} = \beta_{ij} T + C_{ijkl} \varepsilon_{kl} \quad (2)$$

$$\alpha(|x|) = (2\pi l^2 \tau)^{-1} k_o (|x|/l\tau), \quad \tau = e_o a / l_o \quad (3)$$

با استفاده از معادلات (۱) تا (۳)، روابط تنش-کرنش هوك به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$[1 - e_o^2 a^2 \nabla^2] \{\sigma\} = [C]\{\varepsilon\} - \{\beta\}T \quad (4)$$

نانولوله‌های کربنی در سال ۱۹۹۱ توسط آیجیما [۱] کشف شد، به دلیل خواص استثنایی این مواد مطالعه بر روی رفتارهای مکانیکی، شیمیایی و نیز الکتریکی آنها بسیار مورد توجه قرار گرفته و تحقیقات گسترده‌ای در این زمینه انجام شده است [۴-۲]. نانولوله‌های کربنی زمانی که تحت نیروی فشاری قرار می‌گیرند چهار خمش با زاویه‌های بزرگ، تاییدگی الاستیک و کمانش می‌شوند. اخیراً مطالعات زیادی درباره تغییر شکل‌های بزرگ نانولوله‌های کربنی تک‌جداره و چند‌جداره ناشی از کمانش، خمش و نیز پیچش انجام گرفته است [۵]. تحقیق درباره کمانش نانولوله کربنی تحت بارهای محوری و جانبی با استفاده از مدل مکانیک کلاسیک تاکنون بسیار انجام شده است [۶]. اما تعداد مقالات منتشر شده در زمینه کمانش پیچشی نانولوله‌های کربنی بسیار کمتر بوده و از طرفی در بیشتر تحقیقات گذشته مدل مکانیک کلاسیک پیوسته استفاده شده است. اما اخیراً مدل الاستیک غیرموضعی ارینگن [۷] به خاطر تطابق نتایج آن با داده‌های حاصل از مدل دینامیک مولکولی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مقیاس نانو، به دلیل کوچکی اندازه طول باند $C-C$ که مقداری برابر $0.142\text{ }\mu\text{m}$ دارد، نیروهای بین اتمی اهمیت زیادی پیدا کرده که این موضوع در تئوری الاستیسیته غیرموضعی ارینگن مورد توجه قرار می‌گیرد.

امروزه نانوکامپوزیت‌های پلیمری تقویت شده توسط نانولوله‌های کربنی، به دلیل استحکام بالا و سبکی وزن آنها بسیار مورد توجه قرار گرفته‌اند. بنابراین در تحلیل کمانش نانولوله‌های کربنی لازم است که اثر ماتریس پلیمری نیز در نظر گرفته شود. برای این منظور محققان برای تحلیل کمانش، اثر نیروی عمودی منتقل شده از نانولوله به محیط الاستیک را با مدل وینکلر شبیه‌سازی می‌کنند که به صورت مجموعه‌ای از فرایهای عمودی و غیر وابسته به هم مدل می‌شود. اما مدل وینکلر اثر نیروهای برشی منتقل شده را در نظر نمی‌گیرد. مدل دومی که تاکنون کمتر مورد استفاده قرار گرفته و هر دو نیروهای اعمودی و برشی را در نظر می‌گیرد و از مدل قبلی نیز دقیق‌تر است، مدل پاسترناک [۸] است که در آن المان‌های محیط الاستیک به هم پیوسته شبیه‌سازی می‌شوند.

در این تحقیق تنها نیروهای پیچشی و حرارتی در نظر گرفته شده‌اند، بنابراین با ترکیب معادله (۱۰) با رابطه (۱۲) و خطی‌سازی آن، رابطه زیر که بیان کننده کمانش نانولوله کربنی است؛ به دست می‌آید:

$$\begin{aligned} D\nabla^4 w_i + \frac{Eh}{R_i^2} w_{i,xxxx} - (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) \nabla^4 \\ \times \left[\frac{1}{R_i^2} N_{\theta\circ i}^T w_{i,\theta\theta} + N_{x\circ i}^T w_{i,xx} + \frac{1}{R_i} N_{x\theta\circ i}^M w_{ix\theta} \right] \\ = (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) \nabla^4 p_n, \end{aligned} \quad (13)$$

نیروهای حرارتی در معادله (۱۳) به صورت زیر تعریف می‌شوند:

$$N_x^T = -\frac{Eh\alpha_x}{1-v} T, \quad N_\theta^T = -\frac{Eh\alpha_\theta}{1-v} T \quad (14)$$

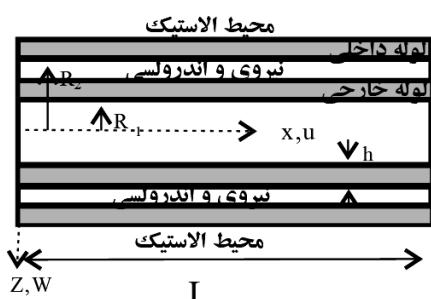
از طرفی مجموع گشتاور اعمالی به نانولوله دوجداره به صورت زیر می‌باشد:

$$M = M_1 + M_2 \quad (15)$$

علاوه بر این گشتاور اعمالی به شاعع داخلی و خارجی نیز بستگی دارند. بنابراین می‌توان نوشت:

$$N_{x\theta 1} = N_{x\theta 2} = N_{x\theta \circ} = \frac{M_1}{2\pi R_1^2} = \frac{M_2}{2\pi R_2^2} \quad (16)$$

در حد فاصل بین دو نانولوله کربنی مجاور، نیروهای واندروالسی وجود دارند که تابعی از تغییر شکل فضای بین لایه‌ای هستند. این نیروها توسط مدل لنارد جونز توصیف می‌شوند. از آنجا که فضای تعادلی بین لایه‌ای حدود 0.34 نانومتر می‌باشد، بنابراین اگر نیروی خارجی به نانولوله اعمال شود این فضای تعادلی تغییر کرده و باعث ایجاد نیروی واندروالسی می‌شود. همچنین نیروی واندروالسی بین دو لایه مجاور خطی و مخالف همدیگر هستند [۱۳]. شکل (۱) یک نانولوله دوجداره را نشان می‌دهد که در محیط الاستیک قرار دارد.

شکل (۱) نانولوله کربنی دوجداره بر بستر الاستیک.

روابط کرنش - تغییر مکان در یک پوسته استوانه‌ای جدار نازک به شاعع R و ضخامت h را می‌توان به صورت زیر نوشت [۱۲]:

$$\varepsilon_x = u_{,x} - w_{,xx}z \quad (5)$$

$$\varepsilon_\theta = \frac{1}{R}(v_{,\theta} - w - \frac{1}{R}w_{,\theta\theta}z) \quad (6)$$

$$\gamma_{x\theta} = v_{,\theta} + \frac{1}{R}u_{,\theta} - \frac{1}{R}w_{,x\theta}z \quad (7)$$

نیروهای غشایی و ممان‌ها در صفحه میانی به شکل زیر نوشته می‌شود:

$$N_{ij} = \int_{-\frac{h}{2}}^{\frac{h}{2}} \sigma_{ij} dz, \quad M_{ij} \int_{-\frac{h}{2}}^{\frac{h}{2}} \sigma_{ij} z dz \quad (8)$$

معادلات تعادل به شکل زیر نوشته می‌شود:

$$\begin{aligned} \frac{1}{R}M_{\theta,\theta} + M_{\theta,x,x} - Q_\theta &= 0 \\ M_{x,x\theta} + \frac{1}{R}M_{x\theta,\theta} - Q_x &= 0 \\ N_{x,x} + \frac{1}{R}N_{x,\theta} &= 0 \\ \frac{1}{R}N_{\theta,\theta} + N_{\theta,x,x} &= 0 \end{aligned} \quad (9)$$

$$\begin{aligned} \frac{1}{R}Q_{\theta,\theta} + Q_{x,\theta} - \frac{1}{R}N_\theta + N_x w_{,xx} \\ + \frac{1}{R}N_{\theta\theta}w_{,\theta\theta} - \frac{1}{R}N_{x\theta}w_{,x\theta} + p_r(x, \theta) &= 0 \end{aligned}$$

با نوشتن معادلات تعادل و ترکیب آنها برای پوسته استوانه‌ای، رابطه زیر به دست می‌آید [۱۲]:

$$\begin{aligned} D\nabla^4 w_i - \frac{(1-e_o^2 a^2 \nabla^2)}{R_i} N_{\theta i} - (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) \\ \left(\frac{1}{R_i^2} N_{\theta i} w_{i,\theta\theta} + N_{xi} w_{i,xx} + \frac{1}{R_i} N_{x\theta i} w_{i,x\theta} \right) \\ = (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) p_r. \end{aligned} \quad (10)$$

$$D = \frac{Eh^3}{12(1-v^2)} \quad (11)$$

با استفاده از تئوری پوسته، تابع تنش برای نیروهای غشایی غیرموضعی به صورت زیر تعریف می‌شود [۱۰]:

$$\begin{aligned} (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) N_{xi} &= \frac{1}{R_i} F_{i,\theta\theta} \\ (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) [N_{x\theta i} - N_{x\theta \circ i}] &= -\frac{1}{R_i} F_{i,x\theta} \\ (1-e_o^2 a^2 \nabla^2) N_{\theta i} &= F_{i,xx} \end{aligned} \quad (12)$$

$$\nabla^4 F_i = -\frac{Eh}{R_i} w_{i,xx} \quad (13)$$

$$\begin{aligned} \alpha_1 &= \lambda_m^2 + \beta_1^2, \quad \alpha_2 = \lambda_m^2 + \beta_2^2 \\ \beta_1 &= \frac{n}{R_1}, \quad \beta_2 = \frac{n}{R_2} \end{aligned} \quad (26)$$

برای بدست آوردن حل غیر صفر رابطه (۲۲) لازم است که دترمینان ماتریس ضرایب برابر با صفر شود. در نتیجه مقادیر نیروهای پیچشی بحرانی به دست می‌آیند.

۳- نتیجه‌گیری

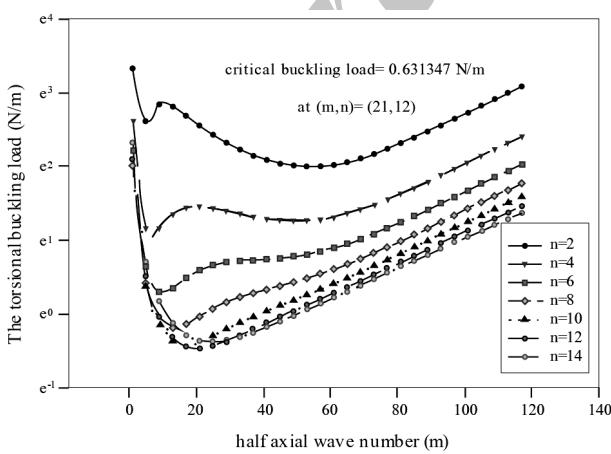
مشخصات هندسی، مکانیکی و حرارتی نانولوله کربنی دو جداره به صورت زیر تعریف می‌شوند [۱۲] و [۱۳]:

$$\begin{aligned} D &= 0.85ev, \quad c = 9/918667 \times 10^9 N/m^3 \\ v &= 0.3, \quad e_o a = 0.05538, \quad R_1 = 0.68 nm \end{aligned} \quad (26)$$

$$\begin{aligned} R_2 &= 0.2 nm, \quad L = 10 R_2, \quad Eh = 36 J/m^2 \\ \alpha_x &= 1/1 \times 10^{-6}, \quad \alpha_\theta = 0.8 \times 10^{-6} \end{aligned}$$

نتایج حاصل از این تحلیل نشان می‌دهد که بار کمانش بحرانی برشی در مودهای $(m, n) = (21, 12)$ اتفاق افتاده که مقدار آن برابر $m/631347 N/m$ می‌باشد. بار کمانش در مودهای طولی پایین به مراتب بیشتر از بار کمانش در مودهای بالاتر است شکل (۲).

شکل (۳) نشان می‌دهد که بار کمانش با افزایش G ، ابتدا با شیب تند زیاد شده، اما به تدریج این شیب کاهش می‌یابد. به طوری که با افزایش m ، شیب تقریباً صفر می‌شود.

شکل (۲) بار کمانش پیچشی بر حسب مودهای کمانش طولی و محیطی.

فشار واندروالسی برای دو لایه مجاور به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$p_{r(i)i+1}^V R_i = -p_{r(i+1)i}^V R_{i+1}, \quad i = 1 \quad (27)$$

$$p_{r(i)i+1}^V = c(w_{i+1} - w_i), \quad i = 1 \quad (28)$$

از طرفی عبارت فشار حاصل از محیط الاستیک به شکل زیر است:

$$p^{em} = K_w w_i - G \nabla^2 w_i, \quad i = 2 \quad (29)$$

به طور کلی فشار ناشی از نیروی واندروالسی و محیط الاستیک را می‌توان به صورت زیر بازنویسی کرد:

$$\begin{aligned} P_{ri} &= m_o c (w_{i+1} - w_i) \\ &+ m_1 \left[-c \frac{R_i - 1}{R_i} (w_i - w_{i-1}) \right. \\ &\quad \left. - K_w w_i + G \nabla^2 w_i \right] \end{aligned} \quad (30)$$

$\begin{cases} i = 1 \Rightarrow m_o = 1, \quad m_1 = 0 \\ i = 2 \Rightarrow m_o = 0, \quad m_1 = 1 \end{cases}$

با توجه به شرایط مرزی تکیه گاه ساده، جابجایی در راستای شعاعی به صورت زیر بیان می‌شود:

$$w_i = A_i \sin(\lambda_m x - n\theta), \quad \lambda_m = \frac{m\pi}{L}, \quad i = 1, 2 \quad (31)$$

که m و n به ترتیب تعداد نیم موج سینوسی طولی و تعداد کامل موج محیطی می‌باشند.

با قراردادن رابطه (۲۱) در معادله (۱۳) برای نانولوله کربنی دو جداره رابطه‌ای به شکل زیر حاصل می‌شود:

$$\begin{bmatrix} M_{11} & M_{12} \end{bmatrix} \begin{Bmatrix} A_1 \\ A_2 \end{Bmatrix} = 0 \quad (32)$$

که

$$M_{11} = D \alpha_1^4 + \frac{Eh}{R_1} \lambda_m^4 \quad (33)$$

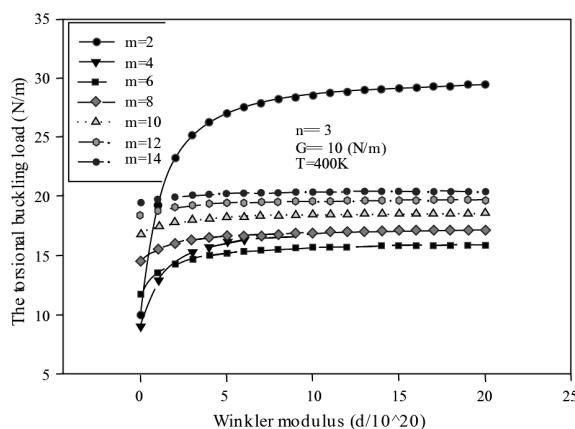
$$\begin{aligned} &- (1 + e_o a \alpha_1) \alpha_1 \left[2 \lambda_m \beta_1 N_x \theta_0 \right. \\ &\quad \left. + \frac{EhT}{1-v} (\alpha_\theta \beta_1 + \alpha_x \lambda_m^2) - c \right] \end{aligned} \quad (34)$$

$$M_{12} = -c (1 + e_o a \alpha_1) \alpha_1^2 \quad (35)$$

$$M_{21} = -c \frac{R_1}{R_2} (1 + e_o a \alpha_1) \alpha_1^2 \quad (36)$$

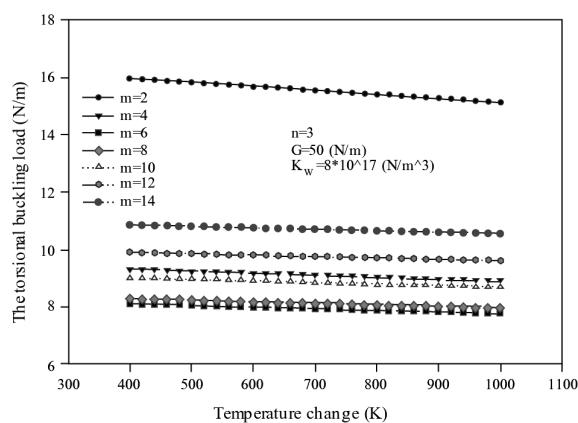
$$M_{22} = D \alpha_2^4 \lambda_m^4 \frac{Eh}{R_2} \quad (37)$$

$$\begin{aligned} &- (1 + e_o a \alpha_2) \alpha_2 \left[2 \lambda_m \beta_2 N_x \theta_0 \right. \\ &\quad \left. + \frac{EhT}{1-v} (\alpha_\theta \beta_2 + \alpha_x \lambda_m^2) \right. \\ &\quad \left. - c \frac{R_1}{R_2} + K_w + G \alpha_2 \right] \end{aligned} \quad (38)$$

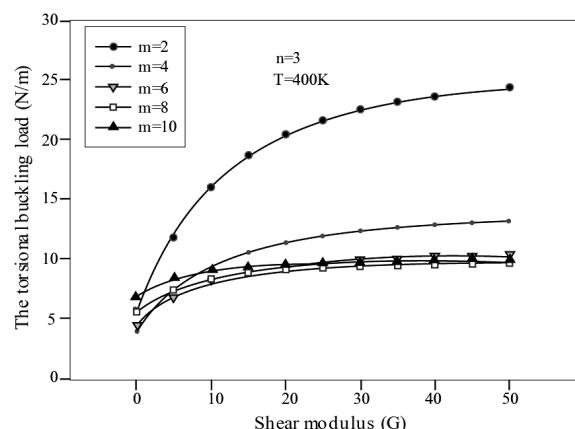

شکل (۵) بار کمانش پیچشی بر حسب مدول وینکلر در دمای بالا.

تحلیل کمانش حرارتی نانولوله کربنی دو جداره بر بستر الاستیک از نوع پاسترناک در شکل (۶) نشان داده شده است. مطابق آن با افزایش T بار کمانش کاسته شده، به طوری که بار کمانش برای $T = 1000 K$ تا $T = 400 K$ با $m=2$ و $m=4$ کاهش می‌یابد. همچنین می‌توان مشاهده نمود که باستگی بار کمانش به T ، با افزایش m کم می‌شود.

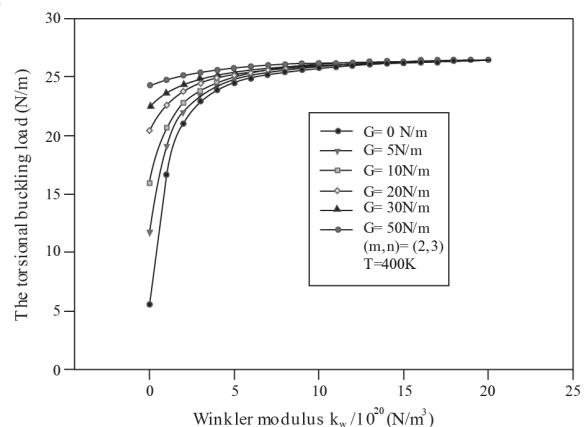

شکل (۶) بار کمانش پیچشی بر حسب تغییرات دما.

شکل (۳) بار کمانش پیچشی بر حسب ثابت برشی نوع پاسترناک (G) در دمای بالا.

شکل (۴) بار کمانش پیچشی بر حسب K_w در دمای $T = 400 K$ را برای مقادیر مختلف G نمایش می‌دهد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بار کمانش پیچشی فونداسیون پاسترناک بیشتر از فونداسیون وینکلر بوده و با افزایش G برای $K_w < 5 N/m^3$ ، بار کمانش افزایش می‌یابد. اما با افزایش K_w تاثیر ثابت برشی نوع پاسترناک (G) روی بار کمانش پیچشی ناچیز گردیده و در G های بالا مقدار بار کمانش به مقدار ثابت $(26/5) N/m$ منتهی می‌شود.

شکل (۴) بار کمانش پیچشی نسبت به مدول برشی G در دمای بالا.

در شکل (۵) بار کمانش برای مودهای مختلف m بر حسب ثابت فری نوع وینکلر (K_w) ترسیم شده است. نتایج نشان می‌دهد که کمترین بار کمانش در $m = 4$ و $m = 6$ اتفاق می‌افتد و مقدار آن برابر $9/0.9 N/m$ می‌باشد. همچنین پیداست که برای $K_w > 5 N/m^3$ مقادیر بار کمانش برای $m = 6$ کمترین و سپس با افزایش m مقدار بار کمانش زیاد می‌شود.

فهرست علائم	
A_i	ثابت حقیقی
a	طول باند کربن - کربن (m)
c	ضریب برهmekش لایهای (N/m^3)
C_{ij}	تانسور مدول الاستیک
D	سختی خمی پوسته J
E	مدول یانگ
e_o	ثابت ماده

- [4] Ru CQ., Elastic buckling of single-walled carbon nanotube ropes under high pressure, *Physics Review B*, 62, 2000, pp. 10405–10408.
- [5] M.J. Hao, X.M. Guo, Q. Wang., Small-scale effect on torsional buckling of multi-walled carbon nanotubes, *European Journal of Mechanics A/Solids*, 29, 2010, pp. 49-55.
- [6] Y.C. Zhang, X. Chen, X. Wang., Effects of temperature on mechanical properties of multi-walled, *Composites Science and Technology*, 68, 2008, pp. 572-581.
- [7] A.C. Eringen, On differential equations of nonlocal elasticity and solutions of screw dislocation and surface waves, *Journal of Applied Physics*, 54, 1983, pp. 4703-4710.
- [8] S. Kitipornchai, X. Q. He, and K. M., Buckling analysis of triple-walled carbon nanotubes embedded in an elastic matrix, *Journal of Applied Physics*, 97, 2005, pp.114318-114325.
- [9] T. Murmu, S.C. Pradhan., *Thermal effects on the stability of embedded carbon nanotubes*, Computational Materials Science, 47, 2010, pp. 721-726.
- [10]S. Chengqi, L. Kaixin, Dynamic torsional buckling of a double-walled carbon nanotube embedded in an elastic medium, *European Journal of Mechanics A/Solids*, 27, 2008, pp. 40–49.
- [11]A.C. Eringen, Nonlocal Continuum Field Theories, Springer-Verlag, New York, 2002
- [12] Mohammadimehr M., Saidi A.R., Ghorbanpour Arani A., Arefmanesh A. , Torsional buckling of a DWCNT embedded on winkler and pasternak foundations using nonlocal theory, *Journal of Mechanical Science and Technology*,24(6), 2010, pp.1289-1299
- [13]Y. Xiaohu, H. Qiang, The thermal effect on axially compressed buckling of a double-walled carbon nanotube, *European Journal of Mechanics A/Solids*, 26, 2007, pp. 298–312.

F	تابع تنش
G	مدول برشی (N/m)
H_{ij}	تансور تنش موضعی
k_o	تابع بسل
K_w	مدول وینکلر (N/m^3)
L	طول نانولوله (m)
m, n	مود کمانش محیطی و طولی
$N_{x\circ}^T, N_{\theta\circ}^T$	نیروی حرارتی محیطی و طولی
$N_{x\theta\circ i}$	نیروی برشی
p^{em}	فشار محیط الاستیک
p_{ri}^V	فشار واندروالسی
$Q_{\theta,x,\theta,x}$	نیروهای برشی
R_i	شعاع نانولوله ها
T	تغییرات دما
u, v, w	جابجایی در جهات سه گانه
$\alpha(x' - x)$	تابع کرنل
α_x, α_θ	ضرایب انبساط محیطی و طولی
β_{ij}	تансور تنش حرارتی
ε_{ij}	تансور کرنش
σ_{ij}	تансور تنش غیرموضعی
v	ضریب پواسان

مراجع

- [1] S. Iijima, Helical Micro Tubes of Graphitic Carbon, *Nature*, 354, 1991, pp. 56-58.
- [2] S. Rodney Ruoff, Q. Dong, L. Wing Kam, Mechanical properties of carbon nanotubes: theoretical predictions and experimental measurements, *C. R. Physique*, 4, 2003, pp. 993-1008
- [3] A. Ghorbanpour Arani, R. Rahmani, A. Arefmanesh, S. Golabi, Buckling Analysis of Multi-Walled Carbon Nanotubes under Combined Loading Considering the Effect of Small Length Scale, *Journal of Mechanical Science and Technology*, 22, 2008, pp. 429-439.